

УДК 332.133.6

О.В. Якушев, аспірант Черкаського державного технологічного університету

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ БІЗНЕС-ІНКУБАТОРІВ В УКРАЇНІ

Автором наукової статті визначено зміст терміну «бізнес-інкубатор», проведено аналіз діяльності існуючих бізнес-інкубаторів різних регіонів України, їх головну мету функціонування у вищих навчальних закладах. Обґрунтовано регіональні передумови створення бізнес-інкубаторів: основою формування та впровадження діяльності бізнес-інкубаторів є наявний потенціал певного регіону, який у свою чергу має певну специфіку та можливості, що необхідно раціонально використовувати у різних видах господарської діяльності малого, середнього та великого бізнесів. Визначено, що сучасні регіональні підходи до процесів бізнес-інкубування викликані процесами інтеграції, розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та інтелектуалізацією кластерних моделей розвитку, що у свою чергу змінюють бізнес-процеси як соціально-економічне явище в системі менеджменту. Наведено регіональну перспективу створення та функціонування деяких видів інноваційно-освітніх кластерів в Україні, а також парадигма відносин управлінського впливу та створення бізнес-інкубаторів в регіоні.

Ключові слова: бізнес-інкубатор, інновації, освіта, малий та середній бізнес, кластер.

Рис. 3., Табл. 2, Літ. 16.

А.В. Якушев

РЕГИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ БИЗНЕС- ИНКУБАТОРОВ В УКРАИНЕ

Автором научной статьи определено содержание термина «бизнес-инкубатор», проведен анализ деятельности существующих бизнес-инкубаторов различных регионов Украины, их главная цель функционирования в высших учебных заведениях. Обоснованно региональные предпосылки создания бизнес-инкубаторов: основой формирования и внедрения деятельности бизнес-инкубаторов является имеющийся потенциал определенного региона, который в свою очередь имеет определенную специфику и возможности, необходимо рационально использовать в различных видах хозяйственной деятельности малого, среднего и крупного бизнеса. Определено, что современные региональные подходы к процессам бизнес-инкубирования вызванные процессами интеграции, развитием информационно-коммуникационных технологий и интеллектуализацией кластерных моделей развития, в свою очередь меняют бизнес-процессы как социально-экономическое явление в системе менеджмента. Приведена региональная перспектива создания и функционирования некоторых видов инновационно-образовательных кластеров в Украине, а так же парадигма отношений управленческого воздействия и создания бизнес-инкубаторов в регионе.

Ключевые слова: бизнес-инкубатор, инновации, образование, малый и средний бизнес, кластер.

O.V. Yakushev

REGIONAL ASPECTS OF BUSINESS INCUBATOR IN UKRAINE

The author of the scientific paper determined the content of the term «business incubator», the analysis of existing business incubators from different regions of Ukraine, their main purpose operation in higher education. Reasonably regional prerequisites for the establishment of business incubators: the basis for the formation and implementation of the activities of business incubators is the current potential of a given region, which in turn has a

certain specificity and capabilities necessary to efficiently use different types of business activities of small, medium and large businesses. It was determined that the current regional approaches to business incubation processes caused by integration processes, development of information and communication technologies and the intellectualization of cluster model of development, in turn, change business processes as a socio-economic phenomenon in the management system. Shows a regional perspective the establishment and operation of certain types of innovation and education clusters in Ukraine, as well as the paradigm of relationship management and the impact of the creation of business incubators in the region.

Keywords: business incubator, innovation, education, small and medium business, cluster.

Постановка проблеми та актуальність. Процеси та технології інкубування та кластеризації малого та середнього бізнесу (МСБ) на даному етапі розвитку технологічних укладів різних країн світу з економічної точки зору являють собою інструменти ефективної підтримки розвитку інфраструктури будь-яких бізнес-процесів в регіонах та державі [1]. З точки зору здійснення державного управління націленого на позитивний кінцевий результат соціально-економічного та інноваційного розвитку країни саме процеси кластеризації та інкубування бізнесу є дієвими складовими частинами таких напрямів реалізації наявного потенціалу (інформаційного, людського, технологічного та ін.). Таким чином можна визначити, що особливості процесів та технологій інкубування і кластеризації МСБ спрямовують вектори розвитку Національної системи інновацій України та її складових елементів в регіонах.

Аналіз останніх досліджень. Питання створення бізнес-інкубаторів та їх розвиток визначено в роботах І.О. Журби., С.М. Мильніченко, А. Б. Немченко, В.Ю. Філіппова, О.В. Фінагіної та ін. Дослідження асоціацій з бізнес-інкубування (Українська Асоціація бізнес-інкубаторів і інноваційних центрів, Національна асоціація бізнес-інкубаторів США, Європейська мережа Бі і інноваційних центрів та Асоціація інновацій та підприємництва в Польщі), проблем організації, впровадження та розробки підходів до формування регіонального підходу бізнес-інкубування розглянуто в наукових працях Фесюн А.В., Евтеєва Л.Ф., Салова А.Н. та ін.

Метою статті є дослідження регіональних аспектів розвитку бізнес-інкубаторів в Україні.

Виклад основного матеріалу. Пріоритети та перспективи розвитку регіонів в Україні мають велике різноманіття та формують реальний потенціал майбутніх процесів підтримки бізнес-середовища, процесів бізнес-інкубування, кластеризації та інших. Таке спрямування є відповідним до ключових напрямів руху української економіки до європейських стандартів ведення бізнесу, системної ринкової інтеграції, розвитку засад стандартів управління новітніми технологіями та знаннями.

Сучасний регіональний менеджмент в його європейському досвіді активно поширює новітнє бачення підтримки бізнесу за рахунок його активного інтеграції та системної співпраці з освітою, владою, інфраструктурою світових та національних ринків. Стратегічне значення в управлінському інструментарію організації системного впливу на розширене відтворення та прогресивні зміни бізнесу забезпечується за рахунок створення бізнес-інкубаторів.

Такий управлінський вплив та створення бізнес-інкубаторів має велику кількість переваг та унікальну модель забезпечення комунікацій в системі налагодження співпраці в парадигмі відносин (рис.1)

Бізнес-інкубатори, що займаються розвитком новітніх технологій називають науковими парками, які переважно створюються та функціонують при вищих навчальних закладах. За кордоном в розвинених країнах більшість університетів мають при собі власно створені бізнес-інкубатори. Як приклад Британія: більше 70 % – це

бізнес-інкубатори при ВНЗ. У містах з розвинутою науково-технологічною базою функціонують інноваційні бізнес-інкубатори [2].

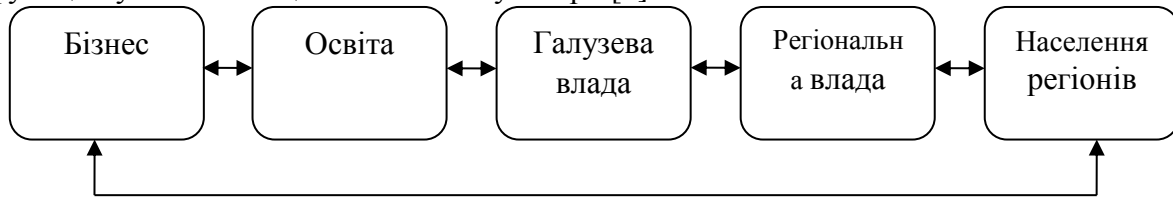

Рис. 1. Парадигма відносин управлінського впливу та створення бізнес-інкубаторів в регіоні

Процеси бізнес-інкубування сприяють: стимулюванню розширеного відтворення МСБ; просуванню новітніх освітніх технологій та інтелектуальних продуктів в бізнес-практику; створенню і організації розвитку МСБ інноваційного типу; формуванню механізмів та інструментів підтримки підприємництва на довгострокові періоди функціонування в певному виді господарської діяльності (наданні послуг, торгівлі, виробництва), або реалізації їх синергетичного ефекту, з метою підвищення конкурентоспроможності, реакцією на внутрішні та зовнішні чинники створюваної конкуренції.

У розрізі економічного простору України, її регіонів, необхідно враховувати трансформаційні процеси, що роблять нові виклики процесам інкубації бізнесу, стимулюють до розробки нових підходів інкубування з головною метою – створення кластерної економіки. В таких процесах незамінну роль виконує вміння швидкої адаптації до навколишнього середовища.

Бізнес-інкубатори – ефективна форма підтримки МСБ на ранніх етапах розвитку, визначення змісту термінів про яку наведено на рис. 2.

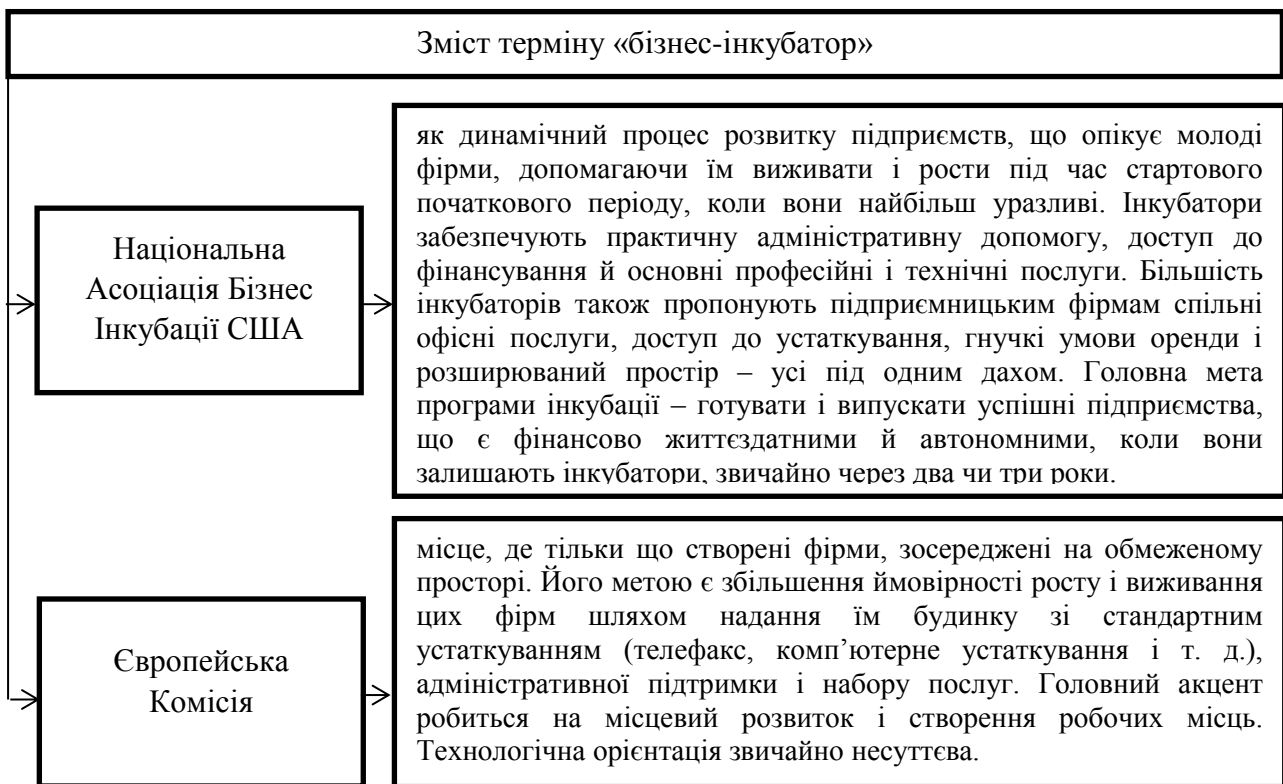

Рис. 2. Визначення змісту терміна «бізнес-інкубатор»

Джерело: Розроблено на основі [3]

Бізнес-інкубація (Business Incubation) – це процес, що служить для надання допомоги новим підприємствам у подоланні труднощів, пов'язаних зі створенням нової компанії і її ростом (старт-апи, спін-аут-компанії). Успішний розвиток підприємницьких структур досягається інкубатором за допомогою використання послуг і ресурсів при підтримці керівництва на основі великої бази контактів. Головна мета бізнес інкубатора - вирощування успішних фірм, що є фінансово життєздатними і незалежними. Компанії, поміщені в інкубатор, створюють робочі місця, сприяють поживленню й активізації діяльності в регіоні, комерціалізують важливі технології, а також поліпшують стан регіональної та національної економіки. Інкубатори також забезпечують розвиток людських ресурсів - борються з головними проблемами слабких систем менеджменту шляхом передачі знань і досвіду, створення і впровадження підприємницької культури в організаціях. З метою розвитку кадрів вони повинні забезпечити інтеграцію і дотримання п'яти головних принципів: участь кожного, навчання і розвиток, інтеграція, партнерство і відповідальність. Інкубатори оцінюють ефективність роботи як усього підприємства, так і його системи керування, і забезпечує успіх своїх організацій-клієнтів. Діяльність інкубаторів сприяє розвитку ключових факторів людських ресурсів - знань і доходу. Процеси бізнес-інкубації надають робочі місця, сприятливе середовище і підтримку підприємцям на початкових етапах існування підприємств [4].

Сучасні регіональні підходи до процесів бізнес-інкубування викликані процесами інтеграції, розвитком інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та інтелектуалізацією кластерних моделей розвитку, що у свою чергу змінюють бізнес-процеси як соціально-економічне явище в системі менеджменту. Класичні наукові школи трактують бізнес-інкубування як ефективний інструмент підтримки малого та середнього бізнесу (МСБ), що виконує ключові завдання: вирішення базових проблем при створенні та впровадженні бізнес-процесів; комерціалізацію інтелектуальних продуктів, надання консалтингових послуг; HR-менеджмент (підбір та розвиток персоналу); інформаційна підтримка; юридичні послуги; залучення інвестицій; матеріально-технічне забезпечення та ін.

Регіональні підходи до розвитку процесів інкубації та кластеризації бізнесу матимуть неефективний кінцевий результат без розробки і створення законодавчо-правового, організаційного, методичного, інформаційно-комунікаційного забезпечення. Існують питання не досконалості процесів зростання кластерних об'єднань та можливостей різних галузей в регіонах. Це проблемні питання - розробки програм розвитку та концепції поширення кластерної економіки, можливості стратегічно розвиватись з метою формування потужної економічної системи, де держава буде виконувати головну місію – формування ефективної кластерної політики.

Відсутність системи оцінювання правових, економічних, соціальних інтересів та результатів вищенаведених процесів, функціонально-ресурсного погляду потребує подальшого дослідження з урахуванням особливостей процесів та технологій інкубування і кластеризації.

Визначення Філіппова В.Ю. щодо наукових засад бізнес-інкубування [5] виокремлюють наступні підходи до управління цими процесами: динамічний, системний, відтворювальний, функціональний, маркетинговий, комплексний, що у свою чергу виникли завдяки досягненням бізнес-інкубаторів своїх головних місій та завдань.

Підтверджено, що менеджмент процесів бізнес-інкубування є інструментом комплексної підтримки різноманітних бізнес-процесів та не заперечує необхідність вищенаведених підходів. Первинними аспектами є регіональні передумови створення та діяльності бізнес-інкубаторів з метою формування кластерної економіки, що визначено у табл. 1.

Таблиця 1

Регіональні передумови створення та діяльності бізнес-інкубаторів

№	Потенціал регіону	Передумови створення та діяльності бізнес-інкубаторів
1.	Природно-ресурсний потенціал	Природні багатства на конкретній території, що залучені в різні види господарської діяльності та мають доступ для функціонування в бізнес-інкубаторах з використанням різноманітних технологій в соціально-економічних системах розвитку.
2.	Виробничо-технологічний потенціал	Наявність різноманітних споруд, будинків, обладнання з устаткуванням та технологій їх функціонування в діяльності бізнес-інкубаторів (засоби виробництва та технологічні способи використання).
3.	Трудовий потенціал	Підприємницькі можливості певної території, що включають в себе трудові ресурси: активне працездатне населення та наявність їх освітньо-кваліфікаційних рівнів, які необхідно залучати до процесів інкубування бізнесу.
4.	Науково-технічний потенціал	Науково-дослідницькі та проектно-конструкторські розробки, що використовуються в процесах бізнес-інкубування певного регіону (новітні технології, досвід наукових досліджень, наявна інформаційна база дослідно-експериментальних робіт, досвідчені кадри).
5.	Внутрішньо-економічний потенціал	Частина економічного потенціалу території, яка має використовуватися в процесах бізнес-інкубування, що зорієнтована на задоволення попиту соціальних потреб та вирішення питань регіонального виробництва.
6.	Експортний потенціал	Можливості виробляти готову продукцію в економіці регіону, що має можливість конкурувати на європейських та світових ринках, експортувати її з залученням діяльності бізнес-інкубаторів.

Основою формування та впровадження діяльності бізнес-інкубаторів є наявний потенціал певного регіону, що у свою чергу має певну специфіку та можливості, які необхідно раціонально використовувати у різних видах господарської діяльності малого, середнього та великого бізнесів.

Різні регіони України вже намагаються стимулювати створення кластерної економіки. У Київській області створено 12 бізнес-інкубаторів, в Одеській області - 9, в інших регіонах України – функціонують по 1-2 бізнес-інкубатори [6]. Приклад діючих бізнес-інкубаторів наведено на рис.3.

В літературних джерелах та наукових дослідженнях, що присвячені різноманітним питанням бізнес-інкубування в Україні, фактично відсутня інформація та статистичне відображення діяльності комерційних бізнес-інкубаторів. Це пов'язано з такими управлінськими процесами: недосконалістю їхньої діяльності в відкритому інформаційно-освітньому просторі; недосконала клієнтська політика та ін.

Відповідно до наявної інформаційної бази надамо стисло відображення діяльності бізнес-інкубаторів, що створені та функціонують у вищих навчальних закладах різних регіонів України.

Бізнес-інкубатор «Polyteco» Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» м.Київ вирішує завдання: розробка ІТ-стратегій; проектування новітнього програмного забезпечення; впровадження та супровід готових продуктів для різних галузей діяльності [8;9].

«Бізнес-інкубатор Національного гірничого університету» м.Дніпропетровськ виконує місію впровадження нових знань завдяки розвитку підприємництва з залученням науково-педагогічного персоналу, студентства та всіх зацікавлених осіб задля адаптації до регіональних конкурентних ринків (послуги: інформаційна, навчально-консультаційна та бізнес-інкубування підприємницьких ідей) [8;10].

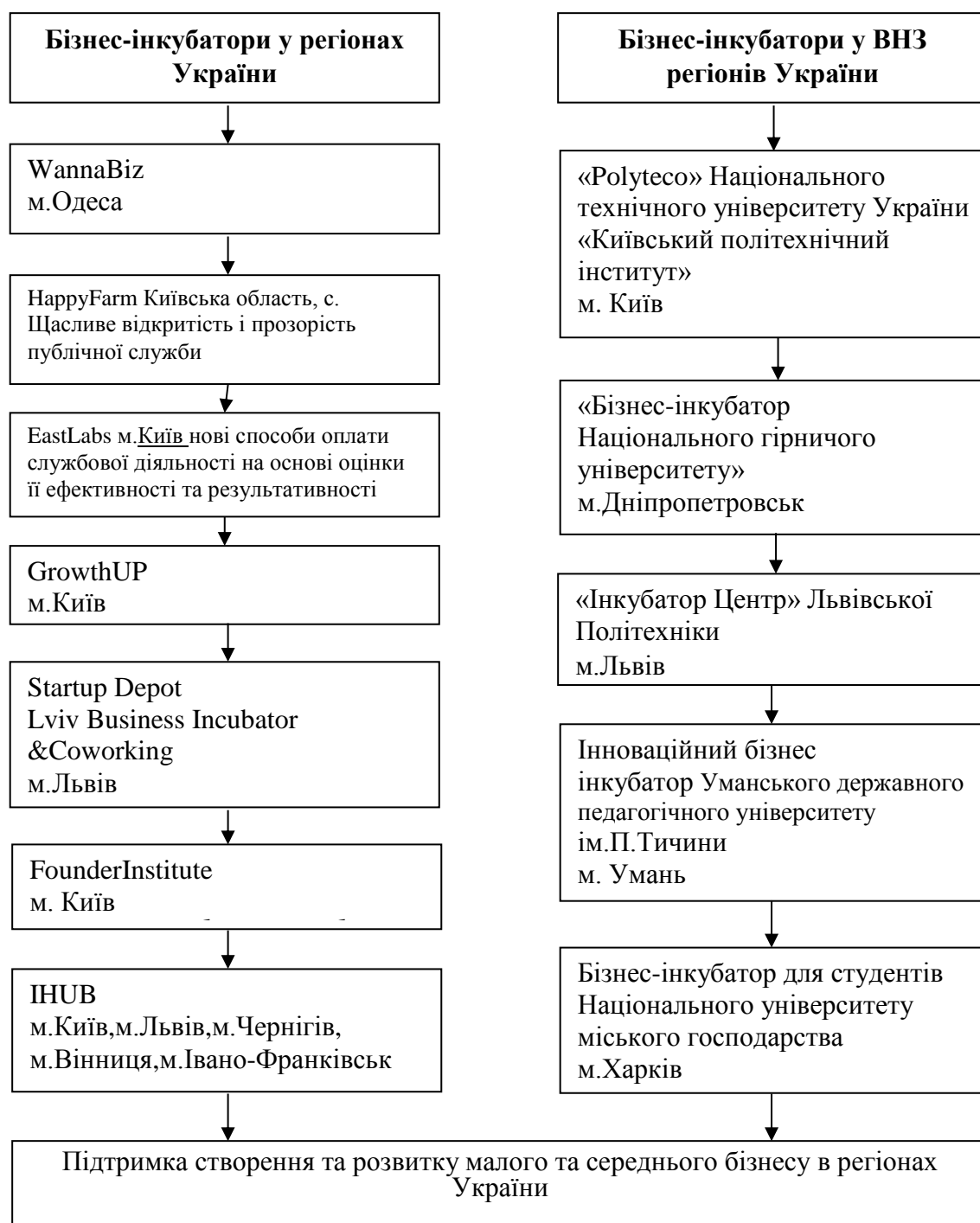

Рис. 3. Бізнес-інкубатори, що функціонують в різних регіонах України

Досліджено та доповнено на основі [7;8].

«Інкубатор Центр» Львівської Політехніки м.Львів має головну місію – розвиток інноваційної діяльності, створення нових робочих місць з залученням студентів (інноваційно-підприємницька діяльність). Види діяльності: консультування з питань

інноваційного підприємництва, економічного права; розробка бізнес-планів; проведення тренінгів та семінарів з основ підприємництва; технічна підтримка малого та середнього бізнесів з залученням інноваційних та громадських фондів[8;11].

Інноваційний бізнес-інкубатор Уманського державного педагогічного університету ім. П.Тичини м. Умань має мету – створення ефективних платформ для розвитку та фінансування інноваційного бізнесу (приватного підприємництва з залученням співпраці товариств студентства, експертів та інвесторів). Види діяльності - колективна розробка бізнес-планів, проведення маркетингових досліджень, пошук суб'єктів впровадження бізнес-проектів, підвищення надання якості освіти та працевлаштування молодих фахівців[8;12].

Бізнес-інкубатор для студентів Національного університету міського господарства м.Харків має головну мету – перетворити підприємницьку ідею у реальний бізнес-план, забезпечитись джерелами фінансування, а також мати можливість прийняти участь у різних міжнародних проектах. Види діяльності: організаційна, консультативна та інформаційна підтримка інноваційних проектів та бізнес-ідей, що в першу чергу спрямовані на відродження та регіональний розвиток економіки, науки, освіти та культури[8;13].

Науковці І. О. Журба та С. М. Мильніченко виділяють наступні етапи діяльності бізнес-інкубаторів при ВНЗ: підготовчий та створення студентського бізнесу [8]. Підготовчий включає в себе: вибір ідей з наявністю перспективного комерційного потенціалу, навчання методології розробки бізнес-планів та їх відбір для реалізації на практиці. Етап створення студентського бізнесу включає в себе: презентації та захист розроблених бізнес-планів перед кваліфікованими експертами та залученими інвесторами у ВНЗ, їх доопрацювання з урахуванням отриманих зауважень від експертів, підготовка заявок щодо отримання фінансування з різних джерел та безпосередньо заснування власної підприємницької справи та її розвиток.

Інноваційна інфраструктура розвиненої країни забезпечується діяльністю бізнес-інкубаторів, де вони виконують функцію збільшення інформаційного потенціалу певного регіону, розповсюдження знань про інноваційні бізнес-процеси, допомагають навчати та реалізовувати на практиці здобуті навички в державних та регіональних ринкових умовах.

Інноваційна інфраструктура регіонів та держави в цілому повинна включати в собі процеси діяльності бізнес-інкубаторів. Щоб зміцнити вищенаведені позиції необхідно:активно створювати інноваційно-освітні структури при вищих навчальних закладах, забезпечити їх різноманітними видами послуг, створювати інформаційні бази з клієнтами та учасниками, а також забезпечувати фінансовою самостійністю шляхом залучення усіх суб'єктів, зацікавлених у створенні кластерної економіки, поширенні інноваційної діяльності регіонів України.

Також фінансову базу бізнес-інкубаторів можна зміцнити за рахунок державних коштів (обласних та місцевих бюджетів) та залученням інвесторів (підприємств, банківських установ, фінансово-промислових груп, міжнародні організацій, іноземних компаній), що зацікавлені у впровадженні інноваційної діяльності [14].

Інноваційно-освітній кластер – це система взаємопов'язаних вищих навчальних закладів, бізнес-структур, організацій та промислових підприємств, в якій бізнес-інкубатор виконує роль розвитку підприємництва, що опікує молоді фірми, допомагаючи їм вдосконалюватися і розвиватися під час стартового початкового періоду, що має безліч перспектив та можливостей (освітньо-інноваційна активність бізнес-середовища підвищується шляхом залучення науково-педагогічного складу та студентства вищих навчальних закладів). Регіональні перспективи створення та функціонування деяких видів інноваційно-освітніх кластерів в Україні за даними державного агентства з інвестицій та інновацій [15] визначено в табл.2.

Таблиця 2

Перспектива створення та функціонування деяких видів інноваційно-освітніх кластерів в Україні

№	Назва кластеру та регіон створення	Напрямок забезпечення інноваційної діяльності створеним інноваційно-освітнім кластером
1.	«Енергетика сталого розвитку», Київська область: на базі наукового парку «Київська політехніка»	Діяльність забезпечуватиме реалізацію стратегічного пріоритетного напрямку інноваційної діяльності «Модернізація електростанцій; нові і відновлювані джерела енергії; новітні ресурсозберігаючі технології»
2.	«Нові машини», Дніпропетровська область	Діяльність забезпечуватиме реалізацію стратегічного пріоритетного напрямку інноваційної діяльності «Машинобудування та приладобудування як основа високотехнологічного оновлення всіх галузей виробництва; розвиток високоякісної металургії»
3.	«Нові матеріали», Харківська область	Діяльність забезпечуватиме реалізацію стратегічного пріоритетного напрямку інноваційної діяльності «Удосконалення хімічних технологій, нові матеріали, розвиток біотехнологій»
4.	«Технології інформаційного суспільства», Київська область: на базі наукового парку «Київська політехніка»	Діяльність забезпечуватиме реалізацію стратегічного пріоритетного напрямку інноваційної діяльності «Нанотехнології, мікроелектроніка, інформаційні технології, телекомунікації»
5.	«Біотехнології», Львівська область	Діяльність забезпечуватиме реалізацію стратегічного пріоритетного напрямку інноваційної діяльності «Удосконалення хімічних технологій, нові матеріали, розвиток біотехнологій»
6.	«Нові продукти харчування», Київська область	Діяльність забезпечуватиме реалізацію стратегічного пріоритетного напрямку інноваційної діяльності «Високотехнологічне розвиток сільського господарства і переробної промисловості»
7.	«Транзитний потенціал України», Одеська область	Діяльність забезпечуватиме реалізацію стратегічного пріоритетного напрямку інноваційної діяльності «Транспортні системи: будівництво і реконструкція»
8.	«Нові технології природокористування», Донецька область	Діяльність забезпечуватиме реалізацію стратегічного пріоритетного напрямку інноваційної діяльності «Охорона і оздоровлення людини та навколишнього середовища»
9.	«Новітні силові установки та рушії», Запорізька область	Діяльність забезпечуватиме реалізацію стратегічного пріоритетного напрямку інноваційної діяльності «Виробництво засобів наземного транспорту, лігальних апаратів, плавучих засобів і пов'язаних з транспортом пристроїв та обладнання, комплектуючих виробів, розробка та впровадження новітніх технологій для їх складання (виготовлення)»
10.	«Інноваційна культура суспільства», Київська область: на базі Київського національного університету ім.Т.Шевченка	Діяльність забезпечуватиме реалізацію стратегічного пріоритетного напрямку інноваційної діяльності «Розвиток інноваційної культури суспільства»

З урахуванням існуючого потенціалу та регіональних ініціатив та вимог Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», перспективним

вбачається першочергове створення визначених кластерів в регіонах з урахуванням економічних інтересів та пріоритетів розвитку господарських комплексів.

Висновки. Розвиток бізнес-інкубаторів підтримує інфраструктуру малого та середнього бізнесу в регіонах. Подальший ефективний розвиток цих процесів можливий лише за створенням сприятливих умов та відповідної забезпеченості законодавчими положеннями, підвищенням зацікавленості усіх суб'єктів, що приймають участь у соціально-економічному розвитку.

Перспектива бізнес-інкубаторів за участю вищих навчальних закладів може виступати як нова інноваційно-освітня кластерна форма регіонального розвитку, оскільки це ефективний інструмент інфраструктурного забезпечення нових суб'єктів малого, середнього та великого бізнесу, що принесе позитивні зміни.

Інноваційно-освітнім кластерним формам регіонального розвитку сприятиме міжнародна кооперація існуючих та новостворених бізнес-інкубаторів з метою підтримки підприємництва. Для ефективної дії всіх вищенаведених процесів пропонується [16]: «проведення стажувань або ділового обміну керівників і фахівців бізнес-інкубаторів у провідних бізнес-інкубаторах світу (Китай, Німеччина, Польща та ін. країни); створення мережі профільних бізнес-інкубаторів (біотехнологічних, інформаційних, аграрних і т.д.); створення єдиної бази даних малих підприємств – клієнтів бізнес-інкубаторів, що пропонують продукцію і послуги на європейський ринок, і сприяння в просуванні продукції і послуг; організацію постійно-діючих обласних та державних виставок кращих інноваційних продуктів і проектів, пропонованих бізнес – інкубаторами. Рішення цих завдань дозволить бізнес-інкубаторам стати сильнішими та більш ефективними у вирішенні питань реальної підтримки українського підприємництва».

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Фінагіна О.В. Наукові засади теорії та практики сучасного бізнес-інкубування / Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. Випуск 40 / М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси: ЧДТУ, 2015. – Частина III. – С.5-9.
2. Філіппов В.Ю. Порівняльний аналіз розвитку бізнес-інкубаторів в Україні та світі. – [Електр. ресурс] – Режим доступу: http://econa.at.ua/Vypusk_8/p1/filipov.pdf
3. Толмачова О., Мазур Ю. Бізнес-інкубатор як форма підтримки малого та середнього бізнесу. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=9757>
4. Вікіпедія // вільна енциклопедія». – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>
5. Філіппов В.Ю. Формування віртуального бізнес-інкубатору: завдання, умови та механізми: [моногр.] / В.Ю.Філіппов. – Одеса: Вид-во «ВМВ», 2014. –240 с
6. Завадяк Р.І. Теоретичні основи функціонування та види бізнес-інкубаторів в Україні. / Р.І. Завадяк, Я.Ф. Копусяк // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». – 2014. - №2 (43). – С.81
7. In Venture Media Group // первое и крупнейшее медиа издание Украины, посвященное рынку прямых инвестиций и венчурного капитала. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://inventure.com.ua/news/ukraine/dose-na-startap-inkubatory-v-ukraine#sthash.vQY03K6A.dpuf>
8. Журба І. О. Студентські бізнес-інкубатори як ключова умова розвитку інноваційного підприємництва в регіоні / І. О. Журба, С. М. Мильніченко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2015. – № 3. –Т. 3. – С.66
9. Polyteco Leading IT Solutions. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.polyteco.com/ru/contactus>

10. Центр розвитку підприємництва «Бізнес-інкубатор НГУ». – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://bi.nmu.org.ua/ua/>
11. Бізнес-інкубатор «Львівська політехніка». – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lp.edu.ua/node/2878>
12. Інноваційний бізнес-інкубатор Уманського державного педагогічного університету ім. П.Тичини. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://business.udpu.org.ua/>
13. Business Incubator for Students O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://kname.biz/>
14. Марчук Л.М. Бізнес-інкубатори: сутність і умови функціонування. – [Електр. ресурс] – Режим доступу: <http://www.stationline.org.ua/agro/43/4508-biznes-inkubatori-sutnist-i-umovi-funkcionuvannya.html>
15. Изюмченко В. Концептуальные принципы создания национальных инновационных кластеров в Украине / Доклад Председателя Государственного агентства Украины по инвестициям и инновациям. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.biznes.od.ua/files/claster/koncept_principy.doc
16. Кожевина Н., Яремій В. Бізнес інкубація в Україні – проблеми та перспективи розвитку / Українська асоціація бізнес-інкубаторів та інноваційних центрів. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.novekolo.info/ru/opyt-biznesinkubatsii/ukrainskij-opyt/142-analiticheskij-material-biznes-inkubatsiya-v-ukraine-problemy-i-perspektivy-razvitiya>